

Vegyes közlemények.

— **Jelentés a M. N. Múzeum könyvtáráról.** A M. N. Múzeum könyvtára az 1879. év második felében összesen 1916 kötet vagy füzet nyomtatvánnyal, 11 kézirattal és 8368 oklevéllel és levéllel szaporodott; és pedig ajándékol kapott 92 kötet nyomtatványt, 257 iskolai értesítőt, 1353 kötet köteles példányt, 7 kéziratot és 8220 oklevelet és levelet; vásárolt 214 kötet nyomtatványt, 4 kéziratot és 14 oklevelet és levelet.

A hazafias ajándékok közül kiemeljük a következőket: Sziklay Ede jánoki földbirtokos úrtól kapta a könyvtár: Verbóczy hármaskönyvének 1639-ben latin és magyar nyelven megjelent debreczeni kiadását. Irányi István eperjesi kir. törvényszéki bíró úrtól: Rozsnyai Dávid »Horologium Turcicum« című munkáját kéziratban, egy magyar főúrtól egy latin XV. századi hártya és egy XVI. századi papir codexet (Lőcse és a szepesi városok statutumai) Básthly Barnabás úrtól Görgey Arthur egy eredeti levelét 1849-ből, Bóday Miklós postatiszt úrtól Petőfi Sándornak egy eredeti levelét 1848-ból, a sóvári Soos családtól a család levéltárát, s Békássy Károly országgyűlési képviselő úrtól a békási Békássy család levéltárát, ez utóbbiakat örök letétemény gyanánt.

Könyvek, kéziratok, oklevelek vásárlására és kötésre fordítottatott 1008 frt és 13 kr.

Az olvasók száma 9875-re ment, kik 17,640 kötet nyomtatvány, 894 kéziratot és 1125 oklevelet használtak. Ezek kivül házi használatra kiadott 893 egyénnek 2305 nyomtatott munka 4506 kötetben, 19 kézirat és 63 oklevél. Összesen tehát 10,768 egyén használt 22,146 kötet nyomtatványt, 913 kéziratot és 1188 oklevelet.

— **Jelentés a budapesti tudományegyetem könyvtárának rendezéséről, gyarapodásáról, forgalmáról 1879-ben.** A könyvtár rendezése a folyó évben is a megkezdett irányban folytatott,

sőt már annyira haladt, hogy valószínűleg a jövő évben lehetséges lesz a könyvtár teljes címjegyzékének kiadását is megkezdeni. Épen erre tekintettel az Incunabulák cím-tározása mellett megkezdett a kéziratár részletes cím-tározása, folytatott a miscellaneák cím-tározása. A philologiai és irodalmi szakosztály cím-tározása befejeztetvén, megkezdett a bölcsészeti szakosztály cím-tározása is. Ezen kívül a sajtó alá készítés szempontjából miután a régi cím-cédulák felvétele nem mindig egyöntetűleg történt; előre megállapított rendszer alapján hozzáfogtunk a régi cím-cédulák revidálásához. Adományozások ez idén is folytak be a magas kormány s magánosok részéről is. Könyvvásárlásokra az 5000 frtos rendes és 7000 frtos rendkívüli átalány fordított s a vásárlások eredményét még az év első felében megjelenendő cím-tár fogja kitüntetni.

Az egyetemi könyvtár forgalmát következő táblázat tünteti ki:

Az egyetemi könyvtár forgalma 1879-ben.*

H ó	Hány nap volt nyitva	Olvasók száma	A használt művek sz.	Az olvasók átlagos sz.	Legtöbben voltak	Legkevesebben voltak	Megjegyzés
Január	30	4584	7503	153	jan. 18. 192	jan. 6. 53.	* Junius 15-től sept. 8-ig a könyvtár olvasó-terme zárva volt.
Február	28	5274	6459	188	febr. 22. 237	febr. 2. 125.	
Márczius	31	5568	6850	180	márcz 4. 222	márcz. 2. 131.	
Április	24	3555	4421	148	apr. 23. 194.	apr. 15. 97.	
Május	30	3470	4449	116	máj. 14. 199.	máj 1. 22.	
Junius	11	678	903	62	jun. 4. 100.	jun. 8. 62.	
Septemb.	22	3508	4246	159	sept. 23. 234.	sept 9. 78.	
Október	31	6199	7608	200	okt. 13. 246.	okt. 4. 73.	
Novemb.	29	5165	6500	178	nov. 8. 231.	nov. 9. 114.	
Deczemb.	27	4212	5331	157	decz.10. 186.	decz 28. 70.	
	263	42213	52470	160	decz. 13. 246.	máj. 1. 22.	

A házon kívül 897 kikölcsönző 2245 művet használt.

Nyitvatartási idő hétköznapiokon d. u.: 3-tól 4-ig (jan. 2-től apr. 30-ig és novemb. 15-től 4-től 8-ig) ünnepnapokon d. e. 9-től 12 óráig. Az igazgatóság.

— A M. T. Akadémia könyvtárának, állapota, gyarapodása és használata 1879-ben. A könyvtár rendezése ez évben is rendszeresen folyt. A jelen évben különös gond fordított a rendezett szakokban felállított leltározatlan művekre. Igy a philosophiai munkák száma nagyban szaporodott; ugyanez áll a térképekre. A keleti irodalom rendezése még nincs befejezve.

Anthropológiából rendeztetett . . .	114 mű
Philosophiából	921 »
Keleti irodalomból	399 »
Összesen	1434 mű.

Ehhez járul 508 darab térkép.

A többi szakokban rendezett munkákat, kisebb számuk miatt, ezuttal mellőzöm.

A kéziratárt Jakab E. akad. lev. tag rendezi.

A gyarapodás 1879. januártól december 10-ig a járuléknapló szerint a következő:

Külföldi Akadémiák, tud. társulatok és testületektől cserepéldánykép érkezett	357 mű 297 köt. 167 füzetben.
Magánosok ajándékából	171 » 108 » 120 »
36 nyomda által küldött köteles példány	516 » 266 » 356 »
Saját kiadásából	49 » 28 » 108 »
Vétel útján	371 » 510 » 249 »
Összesen	1464 mű 1209 köt. 1000 füzetben

Tehát az összes gyarapodás ez évben decz. 10-ig: 1464 mű, 1209 kötetben és 1000 füzetben. Köttetett összesen 1150 munka.

A könyvtár használata a következő:

A könyvtár 213 napon volt nyitva, s ezen idő alatt 10226 egyén, 12842 munkát használt. Házi használatra 156 egyén 958 művet vett ki.

Összesen 10382 egyén használt 13800 művet

Hellebrant A.

A Soos és Békássy családok levéltárai. A Nemzeti Múzeum könyvtára ujabban a soovári Soos és a békássi Bekássy családok levéltáiraival gyarapodott, melyek a Muzeumban letéteményezett családi levéltárak számát nyolczra egészítik ki.

A soovári Soos család levéltárát kellemesi Melczer István volt kir. személynök ur ő Excellenciájája hazafias közvetítésének köszönjük, ki ezen nagybecsű levelestárt a magyar történettudomány számára kívánván biztosítani, felajánlotta azt a soovári Soos család nevében a Magyar Nemzeti Muzeumnak, hogy itt más családi levéltárakkal együtt örök letéteményképen őriztessék. Egyike ez hazánk kiválóbb családi levéltárainak, mely, akár okleveleinek számát, akár belértékét tekintjük, a Muzeumban letéteményezett családi levéltárak között mindjárt a Kállay-levéltár után következik. Okleveleinek és leveinek száma 5677-re megy, melyek következő korszakok szerint oszlanak meg:

Árpádkori oklevél van	33 darab
Anjoukori » »	191 »
Zsigmond és Hunyadiak korából	405 »
XVI. századból	991 »
XVII. »	2801 »
XVIII. »	1256 »

Összesen 5677 darab okle-

vél és levél.

Ehez járul 49 percsomó a XVII—XVIII-ik századból.

Az oklevelek leginkább Sáros, Szepes, Abauj és Zemplén megyékre vonatkoznak s ezeknek monographiájához nyujtanak becses adalékokat. Különösen érdekes e levéltár családtörténeti tekintetben, mert a Soos család igen elágazott levén, a felsorolt megyéken kívül, majdnem minden magyarországi megyéből mutat fel okleveleket.

Van egy oklevele 1287-ből, Leskó krakkói hercegtől is, igen jól conservált függő pecséttel. Legrégibb oklevele 1250-ből való, melyben IV. Béla megerősíti Fyle bán Byucha es Hoznucha nevű Trencsén megyében fekvő birtokait. Érdekes Mátyás comes Roland bán fiának egy kiadványa 1281-ből függő lovas pecséttel, mely ismeretlen lovaspecséteink számát egygyel gyarapítja. Általában a levéltár pecsétjei igen becsesek, s kitűnően

vannak conserválva. Legnagyobb részök még kiadatlan. — A levéltár legrégibb magyar levelét Sérédy Gáspár Makovicza vára szabad urának egy adománylevele szolgáltatja, melyet 1559-ben Báthory László udvarbíró részére állított ki. Felemlítjük még a család két armálisát 1418-ból és 1569-ből, a sok érdekes missilist s egyéb a magyar családélet- és háztartásra vonatkozó iratokat s azon meggyőződésben rekesztjük be rövid ismertetésünket, hogy e családi levéltár oklevelei a hazai történet, jogtörténet és műveltség-történethez, de különösen a felvidéki megyék és családok monographiájához nagybecsű anyagot fognak szolgáltatni.

2) A békássi Békássy-család levéltára, melyet Békássy Károly országgyűlési képviselő s veszprémmegyei birtokos ur hazafias nagylelkűséggel (hasonlóan örök letéteményképen) ajándékozott a Muzeumnak, belértékre nézve méltán sorakozik a Soos család levéltárához. Ez tulajdonképen nem a szorosán vett Békássy család levéltára, hanem azoké a családoké, melyek a Békássy családdal voltak atyafiságban. Összesen 2537 oklevél és levélből áll, melyeket Véghelyi Dezső derék történetbuvárunk szives volt az egész Békássy levéltárból mint közérdekieket a Nemzeti Múzeum számára kiválasztani.

A levéltárt csak a napokban vettük át; tartalmáról ezuttal részletesen nem szólhatunk. Annyit azonban szabadjon futólagos áttekintés után megjegyeznünk, hogy az egész levéltár szemcszedett darabokból áll, melyeknek összeválogatása avatott szakférfira mutat. Nincs köztük kitelejtezni való egyetlen egy is. Addig is, míg e levéltárt tüzetesen ismertethetnők, álljon itt róla a következő kimutatás:

XIII. századi oklevél van	5 darab.
XIV. » » »	29 »
XV. » » »	150 »
XVI. » » »	1128 »
XVII. » » »	1092 »
XVIII. » » »	133 »
Összesen	2537 darab.

Legrégibb oklevele a győri káptalan egy jószágeladási elismervénye 1226-ból Vald István a Mod fia részére. Ez oklevélben az eladásnál működött pristaldus gyanánt Farkas

de Colon említették. Kiemelendők továbbá az 1498-i és 1514-i országgyűlések törvénczikkei, melyekből a levéltárban egy-egy eredeti példány van meg. Megemlítjük még, hogy a levéltár okiratai leginkább a dunántúli megyékre vonatkoznak. Részletes ismertetésekre alkalmilag még visszatérünk.

— **Rozsnyai Dávid Horologium Turcicum.** A Nemzeti Múzeum könyvtárát Irányi István eperjesi kir. törvénytudós bíró úr, Rozsnyai Dávid I. Apafi Mihály utolsó török deákjának »Horologium Turcicum seu Speculum Continuum, De Rebus in Orbe Externis et internis ridiculose interdum tamen observando legendis. Authore Davide Rosnyay de Wasarhely« című, ekkorig csak történeti feljegyzésekből ismert, munkájával gazdagította, melyet ez szamosújvári fogságában 1683 körül »Humajum-name« című török eredetiből magyarra fordított. A munka 91 ívrétű levélből álló kézirat, mely »Bidpai és Lokman indiai történelmi és költött beszédei izlésében elbeszéléseket és erkölcsi parabolákat tartalmaz. Ezek közé a fordító két sorból álló rimes verseket vegyített, melyekben az egyes példabeszédekből folyó tanulságokat rövid összegezésben levonja. Versei nem mindig a jó izlés határai közt mozognak, sőt néhol a makaronikus modort is túllépik. Mindazáltal a munka irodalomtörténeti és műveltség-történeti becse elvitázhatlan. Szilágyi Sándor jeles történészünk véleménye szerint, Rozsnyainak ugyan nem autograph kézírata, hanem valószínűleg Tordai kezétől eredő közel egykorú másolat; de így is rendkívül becses, mert az egyedüli napfényre került példány ekkorig, melyből Rozsnyai »Horologium Turcicumát« megismerhetjük. A munka Apafi Mihálynak van ajánlva s eredetéről a fordító azt írja: »hogy indiai bölcsek szedték össze, dedikálták Raji Dabeslin indiai királynak, ki olvasta és olvasását maradékinak is imponálta.« Azután a szerezsen és persiai királyok számára persa nyelvre lefordíttatott, honnan a törökök kezére jutott, hol szultán Murad által erigált drinápolyi collegium egy névtelen professora arabiai és persiai nyelvekkel elegyes törökre fordította. Tartalmáról pedig így ír: »Az egész könyv áll 12 részből s noha némelyikének némelyikéhez közelítő formája nagy ok vala ezeknek compendizálására, mindazáltal a könyvnek régi formájának kedvezvén, nem változ-

tattam, de magam nemzetem humorának akarván complacéálnom a mi olvasóinknál nem igen ízes ingredientiaikban kihagyogattam s így Istent híván segítségül a dologhoz kezdettem.« A munka tehát eredetiben 12 részből állott. Ezekből a mi kéziratunkban az első három rész van lefordítva, a többi hiányzik. Nem tudni tehát, vajjon Rozsnyai befejezte-e az egész munka fordítását avagy pedig csak azon három részt készítette el, mely a mi kéziratunkban található? Mindenesetre kívánatos volna, hogy a magyar fordítás a török eredetivel összehasonlíttassék s az eltérések megállapíttassanak. Mint értesülünk a M. T. Akadémia irodalomtörténeti bizottsága e munkát kiadni szándékozik, miáltal irodalomtörténetünknek jelentékeny szolgálatot fog tenni. Lényeges adalék lesz ez Rozsnyai Dávid azon munkáinak kiegészítéséhez, melyeket Szilágyi Sándor kitünő kiadásában birunk. ¹⁾

— **Virág Benedek** elhalálózása napjáról, közelgő ötvenedik évfordulója alkalmából hosszabb polemia folyt a »Vasárnapi Ujság« és a »Hon« hasábjain id. Szinnyi József és dr. Ömpolyi M. Ernő között. Érdekesnek tartjuk, ez alkalmából Horvát Istvánnak, Virág legbensőbb barátjának, kéziratai közül nyilvánra hozni a következő feljegyzést, melyben Horvát Virág elhalálózási napjáról így ír: »Virág Benedek a Nemzeti Lélek Tüzes Ébresztője élni megszűnt Budán, a Tabán nevű város-osztályban jan. 23-kán 1830-ban éjjel két fertály tizenegy órakor. Eltemettetett a Tabáni és Krisztinavárosi temetőben fent a hegyen, a merre a Sashegy felé vezet az út, jan. 25-én 1830-ban d. u. 4 órakor. Halva is él a nagy hazafi. Nem ismertem nála jobb, ártatlanabb és nemesebb szívű embert. Feljegyeztem tisztelt barátomról Horvát István a »Széchenyi Országos Könyvtár őrzője.« A fentebiek megegyeznek a Horvát István által Virág felől írott »Necrolog«-gal (»Tudományos Gyűjtemény« 1830, I. füzet) és »Igazitás« cím alatt közölt sírfelirattal. (»Tudományos Gyűjtemény« 1833, II. köt.) Ez alkalmából idézzük Kazinczy Ferencz Guzmics Izidorhoz írott s a pannonhalmi könyvtár kéziratai között őrzött leveleiből az 1830, február 5-iki keletűt: »Vitkovics

¹⁾ L. Rozsnyai Dávid az utolsó török deák Történeti Maradványai. Kiadta Szilágyi Sándor. Pest, 1867. A M. T. Akadémia kiadása.

után — úgymond — ime oda a tiszteletes Virág is. Nagy veszteség; de ki csodálkozhatik azon, hogy egy 78 esztendő ember végre elhal. Örökké csak nem élhetünk. De bár az anyagi jóságú ember, kinek nem kelle ragyogás, hanem csak nyugalom és szabadság, életéhez hasonló véget érhetett volna! Holt volna meg oly csendesen, a hogyan élt. Bártfainé barátném nekem azt írja: »Jan. 22-én víg volt, nem volt semmi baja, kinn járt; úgy fekvék le, mint mindig. Jan. 23-án gazdasszonya sokáig zárva látván reggel ajtaját, kopogtat, szól, de feleletet nem veszen. Hallgat az ajtón s köhögést hall. Felrepszik az ajtót s Virág a szoba közepén fekszik haldokolva. Horvát Istvánnak azonnal hirt adnak, az jött, de ki segíthet gutaütött öregem? Éjjel január 23-án 10 és 11 közt szünt meg élni. Szemere Pálné írja, hogy jan. 25-én temettetett el. »Virág kézíratait tizenkét (egész-, negyed- és nyolczadrétű) kötetben őrzi a nemzeti múzeum könyvtára. -

— Dr. Vincze Gábor országos levéltári fogalmazó köz- és váltóügyvéd f. é. decz. 13-án Szécsényben, hová mellbajából üdülni ment, élte 28-ik évében meghalt. Halála mindazon körökben a hol ismerték és becsülték méltó részvétet fog kelteni. De sehol méltóbbat mint a Nemzeti Múzeum könyvtárában, hol a boldogult első nyilvános pályáját mint gyakornok megkezdés és egy évet meghaladó időn át intézetünknek szorgalmas munkása vala. Tőlünk nevezték ki az országos levéltárhoz hivataltisztnek, később fogalmazónak, hol a diplomatikai osztályban a mohácsi vészig terjedő oklevelek rendezésében és regisztrálásában tevékeny részt vett. Jeles tehetsége, alapos képzettsége és kitűnő szakismeretei kiválóan képesítették őt ezen pályára, melyre mi legszebb reményekkel kísértük. Örömmel láttuk haladását. Megizmosodott tehetségétől már a közel jövőben: Dóczy Orbán kincstartó életének monographiáját vártuk, midőn a nemes törekvésű 28 éves ifjút pályája kezdetén, élte virágában kiragadta sorainkból a halál, mielőtt a hozzákötött jogos reményeket valósíthatta volna. De nemcsak a könyvtár egykori tisztviselőjét, hanem a «Magyar Könyv-Szemle» egyik munkatársát is gyászoljuk benne, ki »a magyarországi pálosok irodalmi működése« című alapos értekezésével a magyarországi pálosok történetéhez érdekes adalékokat nyújtott. (Magyar Könyvszemle 1878. I.) Kettős jog-

czímünk van tehát megemlékezni haláláról. Legyenek e sorok szentelve emlékének. »Et tumulum facimus et tumulo superadimimus carmen.« — Egyéb irodalmi működéséről a »Századok«, »Történelmi Tár«, »Archeologiai Értesítő« és a »Hazai Iskola«-ban megjelent dolgozatai tesznek tanúságot. Megemlítjük még, hogy mint egyetemi hallgató, »Magyarország népeiről« írt művével a Schwartner-díjat nyerte meg s búcsút veszünk a korán elhunyt jeles ifjútól, kiből a fiatal tudós nemzedék egyik legképzettebb tagját gyászoljuk s ki a tudomány szolgálatában megtette kötelességét azon a helyen, a hova sorsa helyezte. »Sit illi terra levis mollique tegatur arena!«

— **Tudományos kutatások a muzeumi könyvtárban.** Könyvesházunk gazdag gyűjteményeit, valamint a múlt években, úgy az idén is, tudósaink közül igen sokan vették igénybe, kik a számukra berendezett teremben dolgoztak. A könyvtár majdnem állandó látogatói voltak: Dr. Haynald Lajos bibornok-érsek, Ipolyi Arnold püspök, Pulszky Ferencz, Dr. Henszelmann Imre, Dr. Wenzel Gusztáv, Szilágyi Sándor, Pesty Frigyes, Szilády Áron, Dr. Hajnik Imre, Nagy Imre, Jakab Elek, Fabriczius Károly, Deák Farkas, Zsilinszky M., Gyárfás István, Vetter A. altábornagy, Melczer István volt kir. személynök, Dr. Greguss Ágost, Dr. Kerékgyártó Árpád, Wolf György, Dr. Heinrich Gusztáv, Dr. Goldzieher Ignác, Bárány Albert, Bodnár Zsigmond, Beöthy Zsolt, Bárány Radvánszky Béla, Szinnyi József, Csaplár Benedek, Doboczky Ignác, Dr. Erődy Béla, Dr. Csiky Kálmán, Radich Ákos és mások. A fiatalabb tudós nemzedékből, kik huzamosabb ideig a könyvtárban buvárkodtak, kiemeljük: Dr. Ballagi Aladárt, Dr. Simonyi Zsigmondot, Dr. Ábel Jenőt, Dr. Thallóczy Lajost, Dr. Fejérpataky Lászlót, Dr. Marczali Henriket, Dr. Szalay Józsefet stb. Gyakrabban megfordultak a könyvtárban: Gyulay Pál, Torma Károly, Thaly Kálmán, Szily Kálmán, Pór Antal, Nagy Gyula, Dr. Bánóczy József, Dr. Kovách Imre és többen. Vidéki tudósaink közül itt buvárkodtak több napig: Dr. Rómer Flóris, Dr. Szabó Károly, Dr. Teutsch G. D., Haan Lajos, Szentkláray Jenő, Bunyitay Vincze, Véghelyi Dezső, Dr. Zádory János, Géresy Kálmán, Harmath Károly és mások.

— **A múzeumi könyvtár tudományos érintkezései.** A könyvtár ez esztendőben tudományos érintkezésben volt a római vatikáni

a bécsi császári udvari, a müncheni kir. udvari, a lipcsei egyetemi, az olmützi tanulmányi, a prágai egyetemi, a berni, leydeni, a krakkói Jagello-féle és a raudnitzi könyvtárakkal, melyektől részint kéziratosokat kapott tudományos használatra kölcsön, részint közvetítésök által több hazánkat érdeklő kéziratot másoltatott és fényképeztetett le.

— A **Budapesti ref. főtanoda könyvtárát**, melynek főbecse tudvalevőleg a gróf Ráday-féle gyűjtemény képezi, Dr. Kiss Áron és Petry Elek tanárok már hosszabb idő óta rendezik. Mint örvendetesen értesülünk a rendezés már annyira előrehaladt, hogy a tavasszal valószínűleg be lesz fejezve, mi által egy körülbelül 25 - 30 ezer kötetből álló tekintélyes fővárosi könyvtár átadatik a közhasználatnak.

— **Dr. Márki József** egyetemi könyvtárórtól »Könyvtáram és Könyvtárrendezés« cím alatt 13 lapra terjedő 8-adr. füzet jelent meg, melyben a szerző azon módszert ismerteti, mely szerint a saját könyvtárát rendezte. A tervezet eredetileg az »Általános Tanügyi Közlönyben« látott napvilágot, honnan a jelen füzet számára lenyomatott. Hivatásunk levén a hazai könyvtártani irodalmat minden irányban figyelemmel kísérni, a nélkül, hogy a röpirat taglalásába bocsátkozni akarnánk, tudomást veszünk róla s konstatáljuk, hogy azt Gyulay István aradi nyomdája elég csinosan állította ki.

— **A M. T. Akadémia könyvkiadó hivatala** 121 lapra terjedő jegyzéket bocsátott ki azon könyvekről, melyek mint az Akadémia kiadványai jelentékeny szállított áron kaphatók. — A jegyzék 1879-i kelettel van nyomtatva s a címlapon megjegyeztetik, hogy az előbbi években kiadott könyvjegyzékek ezentúl érvénytelenek. Felsorolva találjuk itt az Akadémia három osztályának szállított árú kiadványait, a könyvkiadó vállalat könyveit és az Akadémia anyagi vagy erkölcsi támogatása mellett megjelenő szakfolyóiratokat. Ajánljuk a tudomány pártoló közönség figyelmébe.